

अंतरी मेढू ज्ञानज्योत ॥

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगांव

मराठी अभ्यासक्रम

एम. ए. भाग - २

(जून, २००३ पासून)

(पेजेस १ ते १४)

॥ अतरीं पेटवू ज्ञानस्थोत ॥

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव.

इ.स. ९. मराठी भाग - २

इ.स. ९. मराठी भाग - २

आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास

(१९२० ते १९८०)

(जून २००३ पासून)

- उद्दिष्ट्ये :
- १) १९२० ते १९८० ह्या कालखंडातील वाङ्मय प्रकारांच्या प्रवृत्ती, प्रेरणा आणि परंपरा यांचा स्थूल अभ्यास.
 - २) ह्या कालखंडातील विविध वाङ्मय प्रकारांच्या संदर्भात प्रमुख लेखकांची नोंद करणे.
 - ३) ह्या कालखंडात व्यतः झालेल्या नव्या वाङ्मयीन जाणिवा आणि त्यांच्या पार्श्वभूमीवर विविध वाङ्मय प्रकारांच्या वाटचालीचा परिचय करून देणे.

घटक : १ पार्श्वभूमी

- १) इ.स. १९२० ते १९८० या कालखंडातील समाजजीवनातील समाजिक, राजकीय व धार्मिक अंगांच्या अनुरोधाने स्थूल परिचय.
- २) या कालखंडातील वाङ्मयीन चळवळी आणि साहित्याचा संबंध.
- ३) या कालखंडातील निकःकालिके कार्ये.

घटक : २ काव्य

- १) १९२० ते १९८० या कालखंडातील प्रमुख दृष्टी व काव्यप्रवाह ह्यांचा परिचय करून घेणे.
- १) रविकिरण मंडळ्याचे काव्य, रविकिरण मंडळ्यातील कवी व कवींच्या काव्याची वैशिष्ट्ये.
- २) नवकाव्य संकल्पना, ना.कवी, नवकवितेचे विशेष.
- ३) स्वातंत्र्योत्तर कालखंडातील काव्यप्रवाहांचा परिचय: राष्ट्रवादी कविता, विनोदी कविता, ग्रामीण कविता, दलित कविता, विडंबनात्मक कविता, ज्ञानपद गीते, सामाजिक कविता. या प्रवाहांतील प्रमुख कवी व त्यांच्या काव्याचे वैशिष्ट्ये.
- ४) या कालखंडातील कवींणींच्या काव्याचा परिचय व त्या काव्याचे विशेष.

घटक : ३ कादंबरी

- १) १९२० ते १९८० या कालखंडातील प्रमुख कादंबरीकार त्यांच्या कादंबरी लेखनाची पार्श्वभूमी व त्यांचे वाङ्मयीन कार्य.
- १) १९२० ते १९३५ या कालखंडातील प्रमुख कादंबरीकार.
- २) नवकादंबरी, नवकादंबरीकार, नवकादंबरीचे वैशिष्ट्ये.
- ३) ग्रामीण - प्रादेशिक कादंबरी, प्रमुख कादंबरीकार, ग्रामीण - प्रादेशिक कादंबरीचे विशेष, ऐतिहासिक कादंबरी, राजकीय कादंबरी, चरित्रात्मक कादंबरी या प्रकारांचे स्वल्प व वैशिष्ट्ये.
- ४) स्त्री कादंबरीकार.

घटक : ४ निबंध - ललित निबंध

- १) १९२० ते १९८० या कालखंडातील निबंधलेखन व ललित निबंधलेखनाचा परिचय करून घेणे.
- १) निबंधाचे स्वरूप, प्रमुख निबंधकार, निबंधलेखनाची वैशिष्ट्ये.
- २) ललित निबंधाचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये, ललित निबंध-लेखनाची वाटचाल, प्रमुख ललित निबंधलेखकांचा परिचय.

घटक : ५ नाटक

- १) १९२० ते १९८० या कालखंडातील नाट्यप्रवाह, प्रमुख नाटककार व त्यांचे कार्य.
- १) १९२० ते १९५० या कालखंडातील नाट्यप्रवाह, प्रमुख नाटककार व त्यांचे नाट्यक्षेत्रातील योगदान.
- २) स्वातंत्र्योत्तर कालखंडातील नाट्यप्रवाह, सामाजिक नाटके, प्रादेशिक नाटके, ऐतिहासिक नाटके, राजकीय नाटके, प्रायोगिक

नाटके, व्यावसायिक नाटके व नाटककार यांग्य परामर्श; ग्रामीण व दलित रंगभूमी.

३) बालनाटके, पथनाटय, एकांकिका.

घटक : ६ कथा

१९२० ते १९८० या कालखंडातील कथाप्रवाह, कथाकार व त्यांच्या कथांची वैशिष्ट्ये याचा परिचय करून घेणे.

१) १९२० ते १९४० य कालखंडातील महत्त्वाचे कथाकार व कथावाङ्मयाचे विशेष.

२) नवकथा, नवकथाकार व त्यांच्या कथांची वैशिष्ट्ये.

३) स्वातंत्र्योत्तर कालखंडातील प्रमुख कथाप्रवाह, ग्रामीण कथा, दलित कथा, विज्ञान कथा, विनोदी कथा, कथाकार व त्यांचे कथावाङ्मयक्षेत्रातील योगदान.

४) स्त्री कथाकार व त्यांचे कथाविशेष.

घटक : ७ चरित्र - आत्मचरित्र

१९२० ते १९८० या कालखंडातील चरित्रे व आत्मचरित्रे.

१) या कालखंडातील चरित्र वाङ्मयाचा आढावा व प्रमुख चरित्रांचा परिचय.

२) या कालखंडातील आत्मकथांचा आढावा व प्रमुख आत्मकथांचा परिचय व वैशिष्ट्ये. दलित आत्मकथने, स्त्रियांची आत्मकथने, पुरुषांची आत्मकथने.

घटक : ८ ललित गद्य, प्रवासवर्णन व व्यक्तिचित्रणात्मक लेखन

१९२० ते १९८० या कालखंडातील ललित गद्य, प्रवासवर्णन व व्यक्तिचित्रणात्मक लेखनांचा परिचय.

१) ललित गद्याचे स्वरूप, ललित गद्य लेखक व त्यांच्या लेखनाची वैशिष्ट्ये.

२) प्रवासवर्णनांचा आढावा व परिचय.

३) व्यक्तिचित्रणात्मक लेखनाचे स्वरूप व आढावा.

संदर्भ ग्रंथ

- १) मराठी वाङ्मय चा इतिहास खंड ४, ५ व ६; म.सा.प. पुणे.
- २) मराठी वाङ्मयचा इतिहास - अ.ना. देशपांडे. (खंड दुसरा)
- ३) प्रदक्षिणा (भाग १ व २) - कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, पुणे.
- ४) अर्वाचीन मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी - सदा कनहाडे
- ५) भारतीय स्वातंत्र्य लढा आणि मराठी लेखक - सदा कनहाडे
- ६) राजकीय चळवळ आणि मराठी नाट्य मृष्टी - ना.कृ. शनवार.
- ७) मराठी साहित्य : प्रेरणा व स्वरूप - स.पा. गो.भा. पवार.
- ८) स्त्री प्रश्नांची चर्चा : १९ वे शतक - प्रांतिम रानडे
- ९) स्त्री स्वातंत्र्यवाहिनी : विसाव्या शतकातील परिवर्तन - विनय खडपेकर
- १०) मराठी ग्रामीण कवितेचा इतिहास - डॉ. फेलास सार्वेकर
- ११) मराठी कादंबरीचे इतिहास शतक : कुमुमावती देशपांडे
- १२) धार आणि काठ : रा.हर कुरदकर
- १३) आधुनिक मराठी कविता : रा. श्री जोग
- १४) मराठी कविता : १९४५ ते १९६५ - रा. श्री जोग.
- १५) मराठी कविता : स्वरूप आणि विवेचन : निशिकांत ठकार
- १६) मर्दकथांची कविता : धों. वि. देशपांडे
- १७) मराठी रंगभूमी आणि नाट्यवाङ्मय श्री. ना. बनहट्टी
- १८) मराठी वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना : स.पा. द.दि. पुंडे
- १९) मराठी कथा : इंदुमती शेवडे
- २०) टीकास्वयंवर - भा.न.चंद्र नेमाडे
- २१) टीका विवेक - श्री. क. क्षीरसागर
- २२) महाराष्ट्र जीवन खंड १ व २ : संपा. गं. बा. सरदार
- २३) खडक आणि पाणी : गंगाधर गाडगीळ

- २४) परंपरा आणि नवजात : ग. वि. करंदीकर.
 २५) मराठी साहित्य समालोचन : वि. सी. सावते
 २६) पहिली परंपरा : द. मि. कुलकर्णी
 २७) दुसरी परंपरा : द. मि. कुलकर्णी
 २८) महाराष्ट्राच्या जीवनार्तज्ञ स्थित्यंतरे आणि त्याचा साहित्यावर व संस्कृतीवर झालेला परिणाम : भ. श्री. पंडित
 २९) समकालीन साहित्य : मृणालिनी पाटील
 ३०) मराठी ज्ञानप्रसारक : व. ल. वृंनकर्णी
 ३१) विविधज्ञानविस्तार : स्वरूप व कार्य : धा. रा. कुलकर्णी
 ३२) अर्वाचीन मराठी गद्याची पूर्वपीठिका : गं. बा. सरदार
 ३३) मराठी वाङ्मयकृद्धीसंगंधी टिपण : म. गा. रानडे
 ३४) नावल व नाटक साहित्याची निबंध : का. गा. मराठे
 ३५) कोल्हटकरांचा लेखसंग्रह भाग - १, भाग - २ संपा. वि. स. खांडेकर
 ३६) शेजवलकर लेखसंग्रह भाग - १ भाग - २ (भोटे प्रकाशन)
 ३७) राजवाडे लेखसंग्रह (साहित्य अकादेमी, दिजी)
 ३८) निबंधमाला : विष्णुशास्त्री चिपळूणकर
 ३९) काही निबंध : शास्त्रज्ञां भुक्तिवाच
 ४०) साहित्यविचार : दि. वे. बेडेकर
 ४१) वाङ्मयीन प्रवृत्ती आणि प्रचार : रा. ग. जाधव
 ४२) आंबेडकरी चळवळ : ग. दि. फडके
 ४३) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या चळवळीची पार्श्वभूमी : चांगदेव खैरमोडे
 ४४) मराठी नियतकालिकोंचा वाङ्मयीन अभ्यास : व. दि. कुलकर्णी
 ४५) पत्रकार डॉ. बाबासा. आंबेडकर : डॉ. गंगाधर पानतावणे
 ४६) मराठी रंगभूमीचा पूर्वग : कृ. गा. मराठे
 ४७) मराठी लेखिका - चिंता व चिंतन : भालचंद्र फडके
 ४८) विसाव्या शतकातील महाराष्ट्र : खंड १, २, ३; ग. दि. फडके
 ४९) म. फुले - गं. बा. सरदार.
 ५०) विचारयात्रा : दि. के. गडेकर
 ५१) आजचे मराठी साहित्य : संपा. सावदेवर आणि इतर

एम. ए. मराठी, भाग : २

आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (१९२० ते १९८०)

प्रश्नपत्रिका क्र. ५ चे स्वरूप पुढील प्रमाणे राहिल.

वेळ : ३ तास

एकूण गुण : १००

सूचना : १) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

२) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शविताने.

प्रश्न १ चा - बहुपर्यायी वस्तुनिष्ठ प्रश्न (या प्रश्नांतील वस्तुनिष्ठ प्रश्न प्रश्नपत्रिका क्र. ५ च्या संपूर्ण अभ्यासक्रमावर आधारित असतील. २० गुणांसाठी २० प्रश्न असतील.)	२० गुण
प्रश्न २ चा - दीर्घोत्तरी एक प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी एक प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ३ चा - दीर्घोत्तरी एक प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी एक प्रश्न	२० गुण

प्रश्न ४ था - दीर्घोत्तरी एक प्रश्न
किंव
दीर्घोत्तरी एक प्रश्न

२० गुण

प्रश्न ५ था - अ) पुढीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा (२ पैकी १).
आ) पुढीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा (२ पैकी १)

१० गुण

१० गुण

टीप: १) प्रश्नपत्रिकेतील २ रा, ३ रा व ४ था प्रश्न हे संपूर्ण अभ्यासक्रमाने आधारित राहतील.

१) प्रश्न ५ था (अ) या प्रश्नातील टीपा एक ते चार या घटकांवर आधारित व (आ)
या प्रश्नातील टीपा पाच ते आठ या घटकांवर आधारित राहतील.

□ □ □

एम. ए. मराठी भाग - २
!शनपत्रिका क्र. ६ : अभ्यासक्रम
लोकसाहित्य आणि खानदेशी लोकसाहित्य
(जून २००३ पासून)

अध्ययनाची उद्दिष्ट्ये :

- १) लोकसाहित्याचे स्वरूप समजून घेणे.
- २) लोकसाहित्याचा इतर इतिहासाशी असलेला संबंध जाणून घेणे.
- ३) लोकसाहित्याच्या अभ्यासाच्या नव्या दिशा जाणून घेणे.
- ४) लोकसाहित्याच्या विविध प्रकारांचा परिचय करून घेऊन खानदेशी लोकसाहित्याची ओळख करून घेणे.

लोकसाहित्य

घटक १ : लोकसाहित्याची संकल्पना

- अ) लोकसाहित्य - व्याख्ये (लोकसाहित्याचा घटकांचे स्पष्टीकरण)
- आ) लोकसाहित्याची घटकांची व्याप्ती.
- इ) लोकसाहित्याचा धर्म, इतिहास, भाषाशास्त्र, मानववंशशास्त्र, समाजशास्त्र, मानसशास्त्र, दैवतकलास्त्र यांच्याशी असलेला अनुबंध.

घटक २ : लोकसाहित्याचा अभ्यास

- अ) लोकसाहित्याच्या अभ्यासाची आवश्यकता : शास्त्र व कला
- आ) लोकसाहित्याच्या अभ्यासकांची परंपरा
 - पाश्चात्य परंपरा
 - भारतीय परंपरा
 - महाराष्ट्रीय परंपरा
 - खानदेशातील परंपरा
- इ) लोकसाहित्याचे सर्वेक्षण, संकलन, संपादनार्थ पद्धती, अभ्यासातील अडचणी, अभ्यासकाने पाळावयाची पध्दती.
- ई) लोकसाहित्य अभ्यासाच्या नव्या दिशा, समाजभाषा - वैज्ञानिक दृष्टिकोन, तौलनिक अभ्यास.

घटक ३ : लोकसाहित्याचा मराठी साहित्यावर प्रभाव

- अ) लोकसाहित्य आणि महाकाव्ये (लोकसाहित्य - लोकमहाभारत)
- आ) लोकसाहित्य आणि रत्नसाहित्य
- इ) लोकसाहित्य आणि अर्वाचीन मराठी साहित्य
- १) प्रादेशिक साहित्य
- २) मराठी नाटक व रंगभूमि
- ३) लोकगीत आणि मराठी कविता
- ४) लोकसाहित्यातील मिश्रणे आणि मराठी साहित्य

खानदेशातील लोकसाहित्य

घटक : ४ खानदेशाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी

- अ) खानदेशचे भौगोलिक क्षेत्र, सांस्कृतिक इतिहास व अहिराणीची पूर्वपीठिका.
- आ) खानदेशातील लोकगीत, परंपरा व बोली, अहिराणी लोकसाहित्याचे स्वरूप.

घटक : ५ लोकसाहित्य प्रकार व खानदेशातील त्यांचे स्वरूप

- अ) अहिराणी लोकगीते : स्वरूप व प्रकार
१. विवाहविषयक लोकगीते २. लोकदेवताविषयक लोकगीते
३. सण - उत्सवांची लोकगीते ४. जातगवरील ओव्या
५. स्त्री - पुरुषांची विविध विषयांवरील संकीर्ण अहिराणी लोकगीते ६. लौकिकगीते ७. बही वाङ्मय

आ) अहिराणी लोककथा प्रकार व वैशिष्ट्ये .

आशय, भाषा व वाङ्मय या दृष्टीने विचार.

आपण भाषा व वाङ्मयाचा विचार

इ) लोकनाट्य : स्वरूप व प्राकृतिकबंध

१. खानदेशातील लोकनाट्य

२. खानदेशी तराशा

३. अहिराणी म्हणी, काकप्रचार व उखाणे, वाङ्मयीन, सामाजिक व सांस्कृतिक वैशिष्ट्ये.

घटक : ६ खानदेशातील आदिवासींचे लोकसाहित्य

अ) खानदेशातील आदिवासी : भाषा व लोकजीवन

आ) आदिवासी लोककला

इ) आदिवासी लोकगीते

ई) आदिवासी लोकदेवता

(पावरा, कोकणी, मावची, देहवाली, बंजारः या आदिवासींच्या संदर्भात.)

संदर्भ ग्रंथ

१. लोकसाहित्याची रूपरेषा - दुर्गा भागवत.
२. धर्म आणि लोकसाहित्य - दुर्गा भागवत.
३. लोकसाहित्याचे स्वरूप - डॉ. प्रभाकर मांडे
४. लोकसाहित्य व लोकपरंपरा - संपा. डॉ. ए.ना. वरखेडे, का.स. वाणी मराठी प्रगत अध्ययन संस्था, धुळे.
५. 'ढोल' दिवाळी अंक २००२ - भाषा संशोधन - प्रकाशन केंद्र, बडोदा.
६. 'ढोल' विशेषांक (पावरा, देहवाली, अहिराणी)
७. पावरा समाज आणि संस्कृती : डी. जी. पाटील, भाषा संशोधन - प्रकाशन केंद्र, बडोदा.
८. देहवाली साहित्य : संपा. चामुलाल राठव, साहित्य अकादमी प्रकाशन.
९. लोकसाहित्य व लोकसंस्कृती : डॉ. विद्या व्यवहारे, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
१०. भिल्लांचे वाग्भय : संपा. विजया सोनार, गोदावरी प्रकाशन, औरंगाबाद.
११. कोकणांचे मौखिक वाग्भय : संपा. विजया सोनार, गोदावरी प्रकाशन, औरंगाबाद.
१२. आदिवासी कोकणांच्या कथा : संपा. विजया सोनार, गोदावरी प्रकाशन, औरंगाबाद.
१३. मावची : बोगरी, समाज आणि संस्कृती - डॉ. सुधीर कोठावडे, आशापुरी प्रकाशन, साक्री.
१४. अहिराणी म्हणीतील समाजभाषा - डॉ. म.सु. पगारे, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
१५. अहिराणी लाकणीतांतील लोकतत्त्व, इत्यादि आणि लोकभाषा - डॉ. म.सु. पगारे, पॉपिलॉन प्रकाशन, पुणे.
१६. अहिराणी लाकणीते आणि लोकभाषा - डॉ. म.सु. पगारे, पॉपिलॉन प्रकाशन, पुणे.
१७. पावरा लोकगीतांतील लोकसंस्कृती - डॉ. म.सु. पगारे, प्रशांत पब्लिकेशन, जळगाव.
१८. खानदेशी लोककथा : डॉ. बी. एन. पाटील, प्रशांत पब्लिकेशन, जळगाव.
१९. अहिराणी लोकसाहित्य : दा. गो. बोरसे
२०. अहिराणी लोकसाहित्य : कृष्ण पाटील
२१. लोकसाहित्या : उद्गम आणि विकास - डॉ. शरद व्यवहारे
२२. लोकसाहित्याचे अंतःप्रवाह : डॉ. शरद व्यवहारे
२३. लोकसाहित्या : स्वतंत्र अभ्यासक्षेत्र - डॉ. गं. ना. मोरजे
२४. लोकसाहित्या : शोध आणि समीक्षा - डॉ. रा. चिं. देरे
२५. लोकसंचित - डॉ. तारा मयाळकर
२६. खानदेशातील लोकदेवता : कानबाई - डॉ. पुष्पलता करनकाळ
२७. कानबाईची गणी - डॉ. पुष्पलता करनकाळ
२८. लोकसंग - डॉ. प्रभाकर मांडे
२९. पावरांच्या लोकदेवता - डी. जी. पाटील
३०. पावरा : समाज, संस्कृती व लोकसाहित्य - डी. जी. पाटील, भाषा संशोधन व प्रकाशन केंद्र, बडोदा.
३१. लोकसाहित्य - लोकसंस्कृती - विद्या व्यवहारे, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
३२. आदिवासी टाकर आणि त्यांची लोकगीते - भा.रा. लामखडे, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे.

एम. ए. मराठी भाग - १
प्रश्नपत्रिका क्र. ६ चे स्वरूप पुढीलप्रमाणे राहिल -
लोकसाहित्य व खानदेशी लोकसाहित्य

वेळ: ३ तास

एकूण गुण - १००

सूचना : १) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
२) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.

प्रश्न १ - दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न २ - दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ३ - दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ४ - दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ५ - पुढील पैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा. ४ पैकी २ अ) २ पैकी १ ब) २ पैकी १	१० गुण १० गुण

टीप: प्रश्नपत्रिकेतील १ ला, २ रा व ५ व्या प्रश्नाचा 'अ' भाग हे 'लोकसाहित्य' या विभागावर आणि
३ रा, ४ था व ५ व्या प्रश्नाचा 'ब' भाग हे 'खानदेशी लोकसाहित्य' या विभागावर आधारित असतील.

□ □ □

एम्. ए. मराठी, भाग-२
प्रश्नपत्रिका - ७ : अभ्यासक्रम
ग्रामीण आणि दलित साहित्यप्रवाह
(जून २००३ पासून)

अ) अध्ययन आणि अध्यापनाचे उद्दिष्टे

- १) ग्रामीण साहित्याच्या निर्मितीची कारणे, परंपरा, स्वरूप व कार्य समजावून घेणे.
- २) ग्रामीण साहित्याच्या विविध वाङ्मयीन प्रकारांचा विकास व योगदानाची मीमांसा करणे.
- ३) दलित साहित्याच्या निर्मितीची मूल कारणे, परंपरा अभ्यासणे.
- ४) दलित साहित्यातून व्यक्त होणाऱ्या वेदना, विद्रोह व नकाराचे स्वरूप जाणून घेणे.
- ५) दलित साहित्य निर्मितीमागील प्रेरणा अभ्यासणे.
- ६) दलित साहित्यातील विविध वाङ्मयीन प्रकारांचा विकास आणि योगदानाचा परिचय करून देणे.

ब) घटक विश्लेषण

- १) ग्रामीण साहित्याची संकल्पना व स्वरूप
- २) ग्रामीण साहित्याचे वेगळेपण
- ३) ग्रामीण साहित्याच्या प्रेरणा
- ४) ग्रामीण साहित्य आणि सामाजिक - सांस्कृतिक गळबळ
- ५) ग्रामीण साहित्य आणि सामाजिक बांधिलकी
- ६) ग्रामीण साहित्य आणि परिवर्तन
- ७) ग्रामीण साहित्य आणि कलात्मकता, ग्रामीण साहित्य आणि बोली भाषा, ग्रामीण साहित्य आणि बदलते खेडे
- ८) ग्रामीण साहित्यातील वाङ्मयीन प्रकारांचा विकास :
 - अ) ग्रामीण कादंबरी : स्वरूप आणि विकास
 - ब) ग्रामीण कथा : स्वरूप आणि विकास
 - क) ग्रामीण कविता : स्वरूप आणि विकास
 - ड) ग्रामीण नाटक : स्वरूप आणि विकास
- ९) दलित साहित्य संकल्पना व स्वरूप
- १०) दलित साहित्याचे वेगळेपण
- ११) दलित साहित्य निर्मितीमागील प्रेरणा
- १२) दलित साहित्यातून व्यक्त होणारे तत्त्वज्ञान (डॉ. आंबेडकर, महात्मा फुले, बुद्ध, मार्क्स)
- १३) दलित साहित्यातील वेदना, विद्रोह, नकार व मान्यतावादी दृष्टिकोन
- १४) दलित साहित्य आणि सामाजिक बांधिलकी
- १५) दलित साहित्य आणि बोलीभाषा
- १६) दलित साहित्यातील वाङ्मयीन प्रकारांचा विकास व योगदान (स्थूलमानाने अभ्यास) :
 - अ) दलित कविता
 - ब) दलित कथा
 - ड) दलित आत्मकथने
 - इ) दलित कादंबरी
 - ई) दलित नाटक व संगमूर्म

संदर्भ ग्रंथ

अ) ग्रामीण साहित्य

- १) १९६० मंतरवी सामाजिक स्थिती आणि साहित्यातील नवे प्रवाह - डॉ. आनंद यादव; मेहता पब्लि. हाऊस, पुणे.
- २) ग्रामीण साहित्य : स्वरूपा आणि समस्या - डॉ. आनंद यादव; मेहता पब्लि. हाऊस, पुणे.
- ३) ग्रामीणता : साहित्य आणि वास्तव - डॉ. आनंद यादव; मेहता पब्लि. हाऊस, पुणे.
- ४) ग्रामीण साहित्य : स्वरूपा आणि शोध - डॉ. नागनाथ कोतापळे; मेहता पब्लि. हाऊस, पुणे.
- ५) ग्रामीण साहित्य : एक चिंतन - डॉ. द.ता. भोवले.
- ६) ग्रामीण साहित्य - डॉ. म.दि. फडके / डॉ. कृष्णा किरवले; यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ प्रकाशन.
- ७) मराठी ग्रामीण कवितेचा इतिहास - डॉ. वैलास सार्वकर; मेहता पब्लि. हाऊस, पुणे.
- ८) साहित्याची निर्मिती प्रक्रिया - डॉ. आनंद यादव; मेहता पब्लि. हाऊस, पुणे.
- ९) ग्रामीण साहित्य - प्राचा रं. रं. बोराडे; सावंत प्रकाशन, औरंगाबाद.
- १०) ग्रामीण कथा : स्वरूप आणि विकास - डॉ. वासुदेव मुलाटे; साहित्यसेवा प्रकाशन, औरंगाबाद.
- ११) ग्राम संस्कृती - डॉ. आनंद यादव; मेहता पब्लि. हाऊस, पुणे.
- १२) मराठी ग्रामीण कादंबरी - डॉ. रवींद्र ठाकरे; मेहता पब्लि. हाऊस, पुणे.
- १३) ग्रामीण साहित्य चळवळ आणि आम्ही - संपा. डॉ. वासुदेव मुलाटे; मेहता पब्लि. हाऊस, पुणे.
- १४) आधुनिक मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी - प्रा. गो.म. कुलकर्णी; मेहता पब्लि. हाऊस, पुणे.
- १५) सुणी - संपा. ग.ल. ठोळ; श्री लेखन संस्था भांडार, पुणे.
- १६) आनंद यादव : साहित्य आणि जीवन - डॉ. एस. एम. कानडजे; स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
- १७) अश्वत्थार्चा सळसळ - प्रा. रा. ग. जाधव; परिमल प्रकाशन, औरंगाबाद.
- १८) वाङ्मयीन आकलन - प्रा. रा. ग. जाधव; पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.
- १९) साहित्य : ग्रामीण आणि दलित - संपा. डॉ. ईश्वर नंदनपुरे; विसय प्रकाशन, नागपूर.
- २०) काघिणीचे शूद्र - प्राचा रं. मा. य. वैद्य; चे. श्री. प्रकाशन, अमळनेर.
- २१) मराठी ग्रामीण कथा : 'गम १ व २' - संपा. डॉ. आनंद यादव; स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
- २२) भूमी आणि भूमिका - प्रा. भास्कर चंदन शिव; सचिन प्रकाशन, औरंगाबाद.
- २३) माती आणि मंथन - प्रा. भास्कर चंदन शिव; रजत प्रकाशन, औरंगाबाद.
- २४) ग्रामीण साहित्य : प्रेरणा आणि प्रयोजन - डॉ. श्रीराम गुंदेकर; दिलीपराज प्रकाशन, औरंगाबाद.

ब) दलित साहित्य -

- १) दलित साहित्य : वेदना आणि विद्रोह - डॉ. भा. दि. फडके
- २) दलित कविता : प्रा. म. भु. पाटील
- ३) दलित वाङ्मय : प्रेरणा आणि प्रवृत्ती - शंकराव खरात
- ४) दलितांचे विद्रोही वाङ्मय - म.ना. यानखेडे
- ५) दलित साहित्य : एक आक्रमण - प्रा. बाळकृष्ण कवठेकर
- ६) दलित साहित्याचे निराहंभण - डॉ. प्रभाव रंभाडे
- ७) मार्क्सवाद व मराठी साहित्य - डॉ. वि. रं. जांग
- ८) दलित स्व-वचने - आ. ती कुसरे कुलकर्णी
- ९) दलित साहित्य : चर्चा आणि चिंतन - डॉ. गंगधर पानतावणे
- १०) आंबेडकरी साहित्य : एक शोध - डॉ. कृष्णा किरवले
- ११) दलित चळवळ आणि साहित्य - डॉ. कृष्णा किरवले
- १२) दलित साहित्य : एक सामाजिक - सांस्कृतिक अभ्यास - प्रा. गो.म. कुलकर्णी
- १३) दलित रंगभूमी - डॉ. भा. दि. फडके
- १४) निळी पहाट - प्रा. रा. ग. जाधव
- १५) परिवर्तनवादी प्रवाहांचा तौलनिक समीक्षा - डॉ. श्रीपाल सबनीस
- १६) दलित आत्मकथने - डॉ. वासुदेव मुलाटे
- १७) दलित रंगभूमी - डॉ. भालचंद्र फडके
- १८) आंबेडकरी प्रणेचे साहित्य - भाऊसाहेब अडसूळ

- १९) दलित साहित्य : एक शम्यास - संपा. अर्जुन डांगळे
 २०) दलित कविता - डॉ. ललिता कुंभोजकर
 २१) दलित साहित्य : दिशा आणि दिशांतर - दत्ता भगत
 २२) प्रबोधनाच्या दिशा - डॉ. गंगाधर पानत वणे
 २३) विद्रोहाचे पाणी पेटले - डॉ. गंगाधर पानत वणे
 २४) लेणी - डॉ. गंगाधर पानत वणे
 २५) दलित कथा : निर्मिती आणि समीक्षा - डॉ. छाया निकम
 २६) दलित स्त्रियांची आत्म कथन - डॉ. मनोहर जाधव
 २७) आंबेडकरवदी मराठी साहित्य - डॉ. यशवंत मनोहर
 २८) समाज आणि साहित्य अभीक्षा - डॉ. यशवंत मनोहर

एम.ए. मराठी, भाग २

प्रश्नपत्रिका क्र. ७ : स्वरूप व गुणविभागणी
 प्राचीण आणि दलित साहित्यप्रवाह

वेळ : ३ तास

एकूण गुण - १००

सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न १ वा - दीर्घांशरी प्रश्न किंवा दीर्घांशरी प्रश्न	२०
प्रश्न २ वा - दीर्घांशरी प्रश्न किंवा दीर्घांशरी प्रश्न	२०
प्रश्न ३ वा - दीर्घांशरी प्रश्न किंवा दीर्घांशरी प्रश्न	२०
प्रश्न ४ वा - दीर्घांशरी प्रश्न किंवा दीर्घांशरी प्रश्न	२०
प्रश्न ५ वा - अ) पुढीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा (दोनपैकी एक) : १० ब) पुढीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा (दोनपैकी एक) : १०	

टीप - प्रश्नपत्रिकेतील प्रश्न १ व २ ~~आणि~~ प्राचीण साहित्यावर असेल, तर प्रश्न ३ व ४ व ५ ~~आणि~~ दलित साहित्यावर असेल. प्रश्न ५ वा (अ) प्राचीण साहित्यावर (ब) दलित साहित्यावर असेल.

□ □ □

एन. ए. मराठी, भाग - २
प्रश्नपत्रिका क्र. ८ : अभ्यासक्रम
वाङ्मयीन वाद : संकल्पना व स्वरूप
(जून २००३ पासून)

उद्दिष्टे - १) 'वाङ्मयीन वाद' - संकल्पना स्पष्ट करू.

- २) विविध वाङ्मयीन वादांचा साहित्यनिर्मिती व मूल्यमापन प्रक्रियेशी असलेला अनुबंध स्पष्ट करणे.
- ३) त्या त्या वादांशी संबंधित मराठी साहित्याचा परिचय करून देणे.
- ४) त्या त्या वाङ्मयीन वादाशी संबंधित वाङ्मयीन परिभाषेचे आकलन.
- ५) विशिष्ट वाङ्मयीन वादाशी संबंधित कलाकृतीचे विश्लेषण करणे.

घटक : १ वाङ्मयीन वाद -

- १) 'वाङ्मयीन वाद' संकल्पना - स्वरूप व वैशिष्ट्ये.
- २) वाङ्मयीन वादांची उत्पत्ती.
- ३) वाङ्मयीन वादांचे समीक्षातील कार्य.

घटक : २ अभिजात वाद - पूर्वगौरव, तत्त्व, वैशिष्ट्ये व मराठीतील साहित्य.

'केकावली' - मोरोपंत यांच्या कलाकृतीचे अभिजातवादाच्या संकल्पनेच्या आधारे वर्णन, विश्लेषण व मूल्यमापन.

घटक : ३ स्वच्छंदतावाद - पूर्वगौरव, तत्त्व, वैशिष्ट्ये, मराठीतील साहित्य.

'केशवसुत घी कवित' - स्वच्छंदतावाद या संकल्पनेच्या आधारे वर्णन, विश्लेषण व मूल्यमापन.

घटक : ४ वास्तववाद : पूर्वगौरव, तत्त्व, वैशिष्ट्ये, मराठीतील साहित्य.

हरिभाऊ आपटे यांचा 'पणतक्षात कोणं तों' या कादंबरीचे वरील संदर्भित समीक्षण.

घटक : ५ अस्तित्ववाद : पूर्वगौरव, तत्त्व, वैशिष्ट्ये, मराठीतील साहित्य.

मालचंद्र नेमाडे यांच्या 'कोसला' या कादंबरीचे वरील संदर्भित समीक्षण.

संदर्भ ग्रंथ

- १) वाङ्मयीन वाद - महाराष्ट्र साहित्य परिषद प्रकाशन.
- २) वाङ्मयीन वाद - (गो.म. कुलकर्णी गौरव ग्रंथ) मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे.
- ३) साहित्यातील संप्रदाय - श. शं. गाळिंबे
- ४) टीकाविवेक - श्री. के. क्षीरसागर
- ५) साहित्यसिद्धांत - रेने देटाक, ऑस्टिन वॉशिंग्टन
- ६) समीक्षेची नवी रूपे - गंगाधर पाटील
- ७) अस्तित्ववादाची ओळख - दि. के. बेडेकर
- ८) टीका आणि टीकाकार - श.भा. पाठक
- ९) सौंदर्यमीमांसा - श.भा. पाठक
- १०) सौंदर्यानुभव - प्रभाकर पाध्ये
- ११) 'प्रतिष्ठान' - मालचंद्र नेमाडे विशेषांक - सप्टें. ९१ ते फेब्रु. ९२.

एम. ए. मराठी भाग - २
याद्वारे घेतलेले वाद : संकल्पना व स्वरूप
प्रश्नपत्रिका क्र. ८ : स्वरूप व गुणविभागणी.

वेळ : तीन तास

(कूण गुण - १००)

सूचना - १) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

प्रश्न १ ता -	दीर्घोत्तरी १ प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी १ प्रश्न	२० गुण
प्रश्न २ सा -	दीर्घोत्तरी १ प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी १ प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ३ सा -	दीर्घोत्तरी १ प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी १ प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ४ था -	दीर्घोत्तरी १ प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी १ प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ५ वा -	मुळीलपैकी कोणत्याही एकावर टीप लिहा. अ) २ पैकी १ ब) २ पैकी १	२० गुण

□ □ □

एम. ए. भाग २ (मराठी) (ऐच्छिक-१)

अन्यासक्रम (जून २००३ पासून)

बीजग्रंथाचा अभ्यास : 'संत नामदेव अभंगगाथा'

- घटक : १ पूर्वपीठिका - ग्रंथनिर्माती : वाङ्मयीन व सांस्कृतिक पार्श्वभूमी :-
यादवांचे राज्य, राजवंश व वातावरण, सामाजिक परिस्थिती, रुढी, परंपरा, चालीरीती, नवस - सायास, व्रत वैकल्ये इ. धार्मिक जीवन, धर्मसंप्रदाय, वारकरी संप्रदाय इ.
- घटक : २ संत नामदेव : चरित्रपर अभंग
संत नामदेवांचे घराणे नामदेवांचे जन्म स्थान, जन्मकाल, गृहजीवन, प्रपंच, सांसारिकता, नामदेवांचे बालपण, बालभूमि, देवपिसे, विवाह, संसार, विद्वल नामाचा व्यवसाय, ज्ञानेश्वरादि संत आणि नामदेव, गुरुकृपा, तीर्थाटन, पंजाबातील कार्य.
- घटक : ३ उपदेशपर अभंग
सांसारिकास उपदेश, प्रापंचिकास उपदेश, बाह्यवेषधान्यास उपदेश, मुमुक्षूस उपदेश, भीतीबोध, मनाला बोध, इन्द्रियास नीतिबोध इ.
- घटक : ४ नामसंकीर्तन माहात्म्य पर अभंग
नाममाहात्म्य, संतमाहात्म्य, विठ्ठलमाहात्म्य, पंढरीमाहात्म्य, गुरुमाहात्म्य, गंगामाहात्म्य, तुलसीमाहात्म्य, शिवमाहात्म्य, रामकृष्णमाहात्म्य, इ.
- घटक : ५ संतचरित्रपर अभंग
संतचरित्रावर संत नामदेव, आदी, तीर्थवक्त्री, समाधी, ज्ञानेश्वरांची समाधी, सोपानदेव, निवृत्तीनाथ, चांगदेव आणि मुक्ताबाई समाधी, गोपा कुंभार, जनाबाई, विसोबा खेचर, सावता माळी, परसा भागवत इ. संतचरित्रपर अभंग.
- घटक : ६ कथाकार संत नामदेव
श्रीकृष्णलीला, बाळगोडा, रामकथा इ.
- घटक : ७ रूपके, दशावतार वर्णन, भूपाळ्या, आस्ता, गौळणी, हिंदी पदावली इ.
- घटक : ८ भाषिक व वाङ्मयीन : भाकलन, अभंग शब्दा, काव्यसौंदर्य, वाङ्मयेतिहासातील स्थान,
'संत नामदेव गाथा' एक बीजग्रंथ.
- टीप - संत नामदेव जन्मकाल, जन्मस्थळ, जन्मनाथ, नामदेव एक का अनेक इ. बादांचे विवेचन अपेक्षित नाही.

संदर्भ ग्रंथ

- १) संत नामदेव गाथा - संचालक, शासकीय मुद्रण व लेखन सामग्री, मुंबई - ४.
- २) डॉ. तुळपुळे शं.गो. - मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : खंड १ ला
- ३) भावे वि.ल. - महाराष्ट्र साहित्य
- ४) पांगारकर ल.रा. - मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : खंड - १
- ५) डॉ. तुळपुळे शं.गो. - पांडे संत वक्त्री
- ६) डॉ. अशोक कामत व प्रा. मालचंद्र खांडेकर - संत नामदेव व्यक्ति आणि वाङ्मय
- ७) डॉ. इनामदार हे.वि. - संत नामदेव
- ८) डॉ. शंकर आचंकर - संत नामदेवांचा भक्तियोग
- ९) संपा. रेळेकर, इनामदार, मिरजकर - श्री नामदेव दर्शन
- १०) डॉ. जोशी. प्र.न. - मराठी संतांच्या विराण्या
- ११) खरे गणेश हरी - श्रीविठ्ठल आणि पंढरपुर
- १२) जोशी काशीनाथ अनेक - संपा. श्रीसकल संत गाथा - खंड १
- १३) जोशी शंकर पुरुषोत्तम - पंजाबातील नामदेव
- १४) प्रियोळकर अ.का. - शिखांच्या आदिग्रंथातील नामदेव
- १५) पेंडसे शं.द. - ज्ञानदेव आणि नामदेव
- १६) मुळे माधव आप्पाजी - नामदेव चरित्र
- १७) शेणोलीकर ह. श्री. - संपा. नामदेवाची उमृतवाणी.

एन. ए. भाग २ (मराठी)
बीजग्रंथाचा अभ्यास : 'संत नानादेव अभंगगाथा'
प्रश्नपत्रिका क्र. ८ (ऐच्छिक)
स्वरूप व गुणविभाजन

१) सर्व प्रश्नास समान गुण आहेत. २) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

वेळ ३ तास	एकूण गुण १००
प्रश्न १ ला - दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	२०
प्रश्न २ स - दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	२०
प्रश्न ३ रा - दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	२०
प्रश्न ४ था - दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	२०
प्रश्न ५ वा - अ) पुढीलपैकी एकावर टीप लिहा. (दोनपैकी एक) ब) पुढीलपैकी एकावर टीप लिहा. (दोनपैकी एक)	२०

□ □ □